

ԳՐԱԿԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

դ) Խճնչպէս գրել: Ըսինք նախորդ յօդաւածով թէ Սփիւռքի հայ գրողներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ օրուան հացին համար պայքարող համեստ աշխատավարձով ուսուցիչներէ կամ բանուոր-արհեստագործներէ, օրուան մեծագոյն մասը իրենց գործին հետ կապուելու գաղափարաւորութեամբ (բաւար չենք գտնուիչ հափազանցուած, մանաւանդ երբ գիրքի ու գրականութեան հետ սրեւէ տղերս չունեցող գործի մը պարտադրուած ըլլանք չղթայել տրուեստին հմայքով արուփող ու գրականութեան սիրով ակադէմիս մեր սիրտն ու միտքը, առաջինը աշխարհագրական գոյացումներն ու տեղերը զսպելու ու կաշկանդելու, ու վերջինին բարձր խոհերը միտ-միտակ կրելու, թուղթին փոխանցել չկարենալու անպարագիծ ու չափերու համար անըմբռնելի տրամաութեամբ մը թաթաւուն կացութիւնը պարգեւելով մենք մեզի):

Աւելի բախտաւոր չեն այս տեսակէտէն ազատ ասպարէզներու տէր, նիւթապէս բարեկեցիկ մեր գրողները: Անոնց ալ ժամանակին մեծ մասը — եթէ ոչ ամբողջը — կրնուած է ծանր ու պատասխանատու գործերով, իրենց բարձր գիրքին կամ մասնագիտութեան պահանջած հազար ու մէկ մասնագութիւններով, ժողովներով, այցելութիւններով:

Արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիլ թէ այս տեսակէտէն ամենէն բախտաւորը կարելի է նկատել ուսուցիչները, տարւոյն քառորդը ապրուստի մասնագութեանէն հեռու ու հանգիստ ապրող այդ մարդերը, զորս սակայն չենք կրնար չգնահատել երբ իրենց արձակուրդի օրերը կը յատկացնեն իրենց ասպարէզին համար ա՛յնքան էական մանկավարժական ու հոգեբանական դասընթացներու հետեւելու:

Տարբեր է պարագան իր հարազատ պետականութեան գուրգուրատ հովանիին

տակ ստեղծագործող Հայրենիքի գրողին: Չունի ան ճնշող մասնագութիւնը օրուան հացին ու պարտաւոր չէ — ինչպէս Պէյբուրաքնակ մեր ամենէն շնորհալի բանաստեղծներէն մէկը կը խոստովանէր — գործի ընթացքին (վաճառորդ մըն է յիշեալ բանաստեղծը) պարբերական ընդհատներու կարճատեւ պահերը և յաճախորդի մը մեկնումէն մինչև միւսին գալուստը երկարող բապէները, և կամ իր հանգիստին ու ֆիզիքական կազդուրման — ա՛յնքան անհրաժեշտ՝ մանաւանդ մտային աշխատանք կատարող մարդուն համար — սահմանաւած ժամերը օգտագործելու քանի մը առդ բան գրելու:

Ուրիշ ասպարէզներու նախընտրած մեր գրողներէն պէտք է քննել նաեւ իրենց գործին բնոյթով իսկ գրական մթնոլորտի մեայուն բնակիչ թերթերու խմբագիրները, հոգ չէ թէ, ինչպէս տեսանք, հարկին ներքեւ ըլլան լիառատ տուրք վճարելու աման հրապարակագրութեան, ու կրելու անհուն առդառնկները թերթին աշխատակիցներ ինչպէս բաժանորդներ ապահովելու, ու այս վերջիններէն գանձումները կանոնաւորաբար կատարելու — բաժանորդներուն անփութութեան, անպարտաճանաչութեան միացնել զփութարութիւնները երկրէ երկիր գրամական փոխադրութեան —, նիւթապէս ալ բարօր կեանք մը ապրիլ կարենալու համար:

Տուեալ պայմաններու մէջ, մեր հանգիստին ու վայելքներուն — մտաւոր վայելքներով լսկ բաւարարուող գերմարդ մը չէ վերջապէս գրողը, ոչ ալ սուրբ մը, ու բնական է (ու ինչո՞ւ չէ, նաեւ անհրաժեշտ) որ իր մտքին ու հոգիին կարիքները հոգալու չափ ու աւելի ժամանակ տրամադրէ իր մարմինն հոգածութեան, խնամքին ու կազդուրման, ինչպէս նաեւ քաղաքակրթութեան ընձեռած բարիքներէն իր բաժինը տանելու և ժամանակին հետ քայլ պահելու — յատկացուած սուղ ժամերը գրական աշխատանքներու — ապերախտ ու ամուլ յաճախ, երբ գիտենք թէ մեր կատարած ամէն գործին ու վատնած ամէն ճիգին համար բնական է գնահատանքի մը, տանուազն քաջալերանքի մը ակնկալութիւնը ունենալ իրրեւ խթան

մեր քայլերուն — յատկացնելը համագործակցութեան, ինքնագրկումի, ինքնամոռացումի պահեր ապրելու ընդունակ երանելի՝ բայց յաճախ ճիշդ կամ լիովին չհասկցուած, ու չհասկցուելու մեծ ցուր ապրող մարդերուն միայն յատուկ:

Տակաւին, պէտք է մոռնալ թէ գրագէտը իր «պարագայ» ժամերէն բաժին հանելու է նաեւ ընթերցանութեան, ա՛յնքան էական՝ գրողի — մանաւանդ նորոհոս — մտքի մշակման ու ոճի բերեղացման տեսակէտէն: Մեծ գրագէտները եղած են ընդհանրապէս յամառ ու յարատեւ ընթերցողներ, իրենց հետաքրքրութիւնը տարածելով միջազգային գրականութեան բոլոր սեփերուն ալ վրայ: Չէ կարելի ինքն իր մէջ կղզիացած, դարու գրական շարժման անհղորդ ու իր շուրջը կատարուած, իրագործուած մշակութային շարժումներէն անտեղեկ մեծ գրագէտ մը երեւակայել:

Ա՛լ չխօսինք ընտանեկան և ընկերային պարտաւորութեանց մասին:

Ահա թէ ինչու ճիշդ ու տեղայն է վաստակը Սփիւռքահայ գրողին, իր զգացումներն ու գաղափարները՝ տարտամ ու շնչատ, ու յոռետեսութիւնը՝ յաճախ մայր երանգը իր գործին:

Ասով նաեւ բացատրելի կը դառնայ զանգուածեղ ու ծաւալուն վէպերու պակասը Սփիւռքահայ տարածքին վրայ, ինչ փոթոր տարագրութեան սա դարուն մենք քիչ մը դժուարութեամբ հանդուրժէինք ընթերցումը հաստափոր հատորներու:

Ա՛լ չենք խօսիլ թատերական գրականութեան մասին, ուր զեղապաշտ սերունդի ամենէն փառաւոր օրերուն իսկ մեր ոյժերը եկան անբաւարար՝ միջակէն վեր արժէքով ու միջազգային չափանիշով յաջող գործ մը ստեղծելու:

* *

Յուսահատութեան մէկ բոլորին տրուած անխորհուրդ հաստատում մը է և ոչ ալ ծայրայեղ յոռետեսութեան արդիւնք անմիտ մարգարէացում մը այն՝ զոր մեծանուն գրագէտ-քննադատ Յ. Օշական ըրած էր իր մահէն կարճ ժամանակ մը առաջ, յայտարարելով թէ Սփիւռքահայ

Գրականութիւնը իր անկման զառթափին վրայ է արդէն և թէ, առաւելագոյնը 1980 ին, եթէ քաղաքական պայմանները մնան նոյն, այդ գրականութիւնը անկարող պիտի ըլլայ կենդանութեան որեւէ նշան ցոյց տալու: Բայց որովհետեւ ներկայ դարու մարդը, կարճամիտ որքան սնապաշտ, առանց զօրաւոր ապացոյցի կամ շօշափելի փաստերու ոչինչի պիտի ուզէ հաւատալ, տանք փաստեր՝ այս հաստատումին հիմք ընծայող:

ա) Անհետացումը հին սերունդին, որ օնած ու մեծցած ըլլալով իր հայրենիքի բնագաւառներուն մէջ, իր մէջ բնականաբար նոր սերունդէն աւելի զօրաւոր պիտի ըլլար «ազգային ջիղը», և մանաւանդ, հայուն ընդհանուր հոգեբանութեան մօտէն ու լուսապէս հաղորդ, ու տարագրութեան սարսափները ի՛ր իսկ մորթին վրայ զգացած, անսպառ հում նիւթ պիտի ունենար իր ձեռքին տակ, իբրեւ ատաղձ գործածելու համար զայն Սփիւռքահայ Գրականութեան չէնքին կառուցման: Ու թէ և ցարդ ձեռքի տակ չունինք ամբողջական գործ մը՝ յիշեալ տարագրութիւնն ու անագորոյն ջարդերը իրենց բոլոր ահազդու ու անմարդկային որքան սրտապատառ կողմերովը պատկերող, անոնց բովանդակ արիւնոտ ծալքերը պարագրկող, բայց ինչ որ տրուեցաւ մեզի նոյն այդ արհաւիրքներէն ճողոպրած սերունդին կողմէ կը կազմէ մայրերակը Սփիւռքահայ Գրականութեան ու հարազատ վկայութիւնը մեր ցեղի նկարագրին ամուր ու լուսաւոր գիծերուն: Սխալ չհասկցուիմ սակայն, եղբերգութիւն մը է Սփիւռքահայ Գրականութիւնը և ոչ ալ անցնող քառասնամեակին անոր կալուածէն ներս իրագործուած ամէն ձիւգերը մէկ յայտարարի տակ խմբելու անմիտ որքան սրտապիղծ արարքն է որ կը փորձեմ: Արեւմտեան Հայաստանի մեր օրհնաբեր ու երող կեանքէն վերքերուած ամէն յուշ կամ դրուագ անփոխարինելի վկայութիւն մըն է հայ հոգիէն (ինչպէս պիտի ըսէր Օշական), ու ահա թէ ինչու զանոնք կորուստէ փրկելու ու գրականութեամբ — ամենէն ապահով միջոցը — յաւերժացնելու ամենէն համեստ ճիղն

անգամ ա՛յնքան թանկ պէտք է արժեքերի։ Ու ճակատագիր՝ որ բնաշխարհի նոյն աշդ գաւառներէն եկող ամէն պատկերի խորը սուգ ըլլայ ու արիւն, կսկիծ ըլլայ ու նախճիր։ Նոր սերունդը շատ շատ Սփիւռքի մէջ օտարութեան հովերէն իրեն յատուկ տառքինութիւններուն ու արժանիքներուն մեծ մասէն մերկացած — կամ զանոնք կամովին թօթուած — հայ հոգիին պատկերն է որ կրնայ տալ, ինչ որ կրնայ աշխատէս օգտակար ըլլալ Սփիւռքի մեր ցեղային հոգեվարքը քանի մը տասնամակ հերկարածգելու, բայց որ անկասկած չի կրնար մեր գրականութիւնը հարստացնել տառղջ ու ամուր գործերով։

Բ) Նոր սերունդը աշխարհը բացած ըլլալով օտար արեւի տակ ու մեծ մասամբ հեռու՝ հայկական շրջանակներու տոհմային առողջ մթնոլորտէն, օտար մշակոյթներու խաթարիչ ազդեցութիւնը պիտի կրէ անխուսափելիօրէն։ Այդ սերունդէն շատերուն, եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ մասնաւորաբար, եթէ ոչ բոլորովին՝ գէթ մեծ մասամբ անծանօթ կը մնան մեղրածոր բուերը հայկական լեզուին։ Ու գիտենք թէ ի՞նչ է ճակատագիրը ինչպէս արժէքը հայու կողմէ բայց օտար լեզուներով գրուած գրական գործերուն։ Թարգմանութիւնը աշդ գործերուն մեր լեզուին։ Բայց ըսուած է այնքան իրաւամբ թէ գրական գործ մը թարգմանուելով աւնուազն կէսը կը կորսնցնէ իր արժէքէն։ (Կրնա՞նք, օրինակի համար, մեր գրականութեան զանաւարտին վրայ յաւելում մը նկատել Սարոյեանի վէպերը, հակառակ որ տաղանդն ու գրագէտի խառնուածքը չեն որոնք կը պակսին Ամերիկահայ աշդ հեղինակին, ոչ ալ արուեստի տարրեր՝ անոր գործերուն)։ Ու տսիկտ աւելի քան ճիշդ է ինչպէս ցաւառիթ՝ մեզի նման փոքր ու ցիրուցան ժողովուրդի մը համար։

Գ) Անցնող մօտ կէս դարու ընթացքին, Սփիւռքահայ նորահաս գրողն իսկ իր ձեռքին տակ ունեցաւ, ազգային տեսակէտէն, հում նիւթերու անհատնում պաշար մը, քաղուած՝ հայ կեանքը յուզող Գլխաւոր դրուագներէն, զայն օգտագործելու համար իբրեւ յետապետին իր ստեղծ-

ածգործութիւններուն։ Բացի այն իրողութենէն թէ Մեծ եղեռնին առթած սարսափազդու յիշատակները թարմ էին տակաւին մտքերու մէջ ու անոր առաջացուցած վէրքերը ուժգնօրէն կը կոտորային հայ հոգիներու մէջ, զանոնք մղելով բուռն ու արգար ընդվզումի, անցեալի արեւոտ ու անվերադարձ օրերու ոգեկոչումին առիթ տուող, կը բաւէ յիշել որ ան ապրեցաւ ներգաղթի սրտառուչ իրականութեան յուսովառ օրերը։ Ու իրեն պատահութիւնը ներկայացաւ — պատահութիւն՝ որմէ դժբախտաբար ան չկրցաւ պէտք եղած շափով օգտուիլ — գովերգելու Մայր Հայրենիքի մէջ ապրող ու ստեղծագործող իր եղբայրներու կողքին, հերոսական ու համբուրելի ճիգերը իր ցեղակիցներուն, Նացիզմի յորդաճառաւիքները զսպելու, հասարակաց թշնամիին մինչև որջը յառաջանալու ու զայն ծունկի բերելու գործին մէջ իրենց արի մասնակցութեանը համար, Բ. Աշխարհամարտի ճգնաժամային օրերուն։ Չենք գիտեր թէ ապագան ինչն՝ ունի ծրարած մեզի համար իր խորհրդաւոր ծոցին մէջ։ Սակայն ներգաղթը նորութիւն մը չէ այսօր (չմոռնալ որ նորութիւնները միայն կրնան նոր թափ ու կենսունակութիւն տալ գրականութեան) ու մեծագոյն յիմարութիւնը պիտի ըլլար ուրախանալ մեր ժողովուրդի լաւագոյն ոյժերու մահացումովը ճարուած գրական թէկուզ ամուր արժէքով մէկ քանի գործերու համար (եթէ ճիշդ է թէ գաղափարի և նիւթի, որակի և քանակի շահերը խոտոր կը համեմատին իրարու, ճիշդ չէ սակայն միշտ ալ վերջինները արհամարհելու, վտանգի ենթարկելու գնով առաջիններուն ուժաւորման ձգտիլ)։

Դ) Չենք ուզեր խօսիլ նորէն գրականութեանց, մասնաւորաբար, և արուեստներու նկատմամբ, ընդհանրապէս, բոլոր ժողովուրդներու նորահաս սերունդներուն կողմէ սնուցուած ընդհանուր անտարբերութեան մասին, որով անխուսափելիօրէն պիտի վարկուէր մանաւանդ արտերկրի հայ գրողը։ Այս կէտը ըստ արժանւոյն լուսաբանել ջանացինք մեր այս յօդուածաշարքի առաջին մասին մէջ։

կ) Ի վերջոյ, պէտք չէ մտահան ընել թէ զբաղանութիւն մը իր աւելն ու կենսահիշթը կ'առնէ մայր հողէն, հայրենիքէն: Ու պետականութեան մը հոգածութեան անմիջական հովանին վայելելու անփոխարինելի բարիքէն զուրկ զանգուածի մը կողմէ գերմարդկային ճիգերով իսկ իրագործուած գրականութիւն մը կարճատեւէն ճակատագրուած է ամբողջութիւն: Օտարութեան մէջ, օտարութեան բարքերու կնիքը կրող և անոնց արձագանդը կողոյ, օտար մտայնութեանց փառհարը հանդիսացող գործեր ուղեկնք շուղեկնք մեծագոյն տակոսը պիտի կազմեն մեր գրականութեան: Գործեր՝ որոնք իրենց տկար բռներէն գոտ ոչինչ ունին հայեցի: Հայ հողին դրական յատկանիշերը, որոնք ա՛յնքան արագօրէն ու ցաւալիօրէն յեղաշրջման, ձեռագրման ենթակայ են Սփիւռքի մէջ, և որոնք պէտք է յստակ ու ուժգին կերպով սեւեռուած ըլլային մեր գրական գործերուն մէջ, իրենց հարագատ ձեւին մէջ վերբերուած՝ միայն Հայրենիքէն եկող գործերու մէջ կը տրուի մեզ հաստատել:

Առարկուի գուցէ թէ պայման չէ հայրենի հողի մը գոյութիւնը գրագէտի ստեղծութեան տակ, թախք ու ուղացք տալու համար անոր զգացումներուն ու գաղափարներուն, բարձրացնելու համար զանոնք արուեստի մակարդակին, ու լոյսին բերելու իրաւ տրուեսի գործեր: Ու շատ հաւանաբար, այս տեսակէտը պաշտպանողներու կողմէ վկայութեան կանչուն Օշականն ու Թէքէեանը, որոնք նոյնպէս բախտը չէին ունեցած մեր Հայրենիքը տեսնելու, իսկ օտարներէն՝ Պայրընը, Շէլլին և ուրիշներ, որոնք, իրենց կեանքին կարեւորագոյն մասին մէջ գէթ, ստեղծագործած են իրենց հայրենիքի սահմաններէն զուրս: Բայց ուշադիր քննութիւն մը չ'ուշանոր երեւան հանելու անճշդութիւնը խախտաւ Նիմերու վրայ կանգնած այս տեսակէտին:

Պէտք չէ մոռնալ թէ Թէքէեանը, Օշականը ու իրենց սերունդի գրողները ոչ միայն անցած են հազարամեակներ ընդգրկող մեր ժողովուրդի պատմութեան ամենէն ահաւոր ու բախտորոշ եղեանին

ընդմէջէն — ժամէն շարիքէ բարիք կը ծնի՝ մեր ժողովուրդին խնամուած խօսքը անգամ մը ես կը ճշմարտութի հաս, ինչ խօսք որ շարիքը անհամեմատօրէն մեծ ըլլայ ու մահաբեր, իսկ բարիքը՝ բողբոջաբար ճիգն ու աննշան —, այլև անոնց աստղանդը կազմաւորուած է մայր հողին վրայ: Հայրենիքը անոնց համար հող ու քար ըլլալէ առաջ ու աւելի՝ բարխող սիրտ է իրենց կուրծքերուն տակ, ու անոնց կապը հայրենիքին հետ նման է ամուր ու առողջ արմատներով հողին կապուած ծառին: Բան մը որ չենք սպասեր, որ դուցէ իրաւունք իսկ չունինք սպասելու օտար ամերսու վրայ ծնած ու սնած մեր սերունդներէն:

Իսկ գալով օտարներուն, անոնց կամուր պանդխտութիւնը բողբոջաութեան եզր իսկ չունի մեզի պարտագրուած դժնդակ պանդխտութեան հետ: Բնայ, անոնք գաւակներն են մեծ ու զօրաւոր պետականութեան տէր ժողովուրդներու, յաճախ վայելելով նոսր բարոյական քաջութիւնն ու պաշտպանութիւնը անոնց: Եւ կամ ինքնակամօրէն չուած են օտար երկիրներ, երբ չեն գտած այդ քաջութիւնն ու գնահատանքը իրենց արեւտկիցներէն, տպահովելու համար զանոնք ուրիշ ժողովուրդներէ:

Պիտի ուղեկնք մեր այս համեստ նկատողութիւններն ու յօդուածաշարքը փակել յայտնելով թէ երբ կը դատապարտենք գաղթական նորահաս սերունդը գրականութեան հանդէպ իր պարզած անտարբեր կեցուածքին համար, բնաւ չենք մոռնար որ ամէն անհատ ունի իր նախասիրութիւնները, ու չէ կարելի բոլորն ալ նոյն չափով գոհացնել, նոյն բաները մատուցանելով անոնց վայելքին: Բայց ներքին և արդարանալի չէ երբեք Սփիւռքահայուն ցուցաբերած ա՛յնքան պաղ վերաբերմունքը մեր մշակութային արժէքներուն նկատմամբ: մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ հայը, հակառակ թուով փոքր ու քաղաքական ամենէն զամուս պայմաններէն անցած ժողովուրդ մը ըլլալուն, կրցած է տալ արուեստի գրեթէ բոլոր մարդերուն մէջ միջազգային չափանիշով գլուխ-գործոցներ, ու նաեւ թէ նախորդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

MKRTYHM ԾՆՆԴՈՑ ԽՅ. 5Ի ՄԷԶ

Գէթ չորս ստուգարանութիւններ առաջարկուած են մէկ անգամ գործածուած mekerotêhem-ի համար, նշուած՝ բառարաններու մէջ mekerâ-ի ներքեւ, Ծննդ. ԽՅ. 5, sim'ôn welewi 'ahhîm kelê hamas mekerstôhem «Շմաւոն և Ղևի, յիրաւի եզրայրներ, բռնութեան զէնքեր են իրենց սուրբերը» (Եզրայրակցութեան թարգմանութիւն՝ Confraternity translation)⁽¹⁾։ Թայտնուած ստուգարանութիւններէն ոչ մէկը չափ համոզիչ է, այնպէս որ Koehler-Baumgartner արդարացած կը թուին, եզրը սահմանելով իրեն «չբացատրուած»⁽²⁾։ Ոչ

ալ Koehler-Baumgartner-ի Supplementum-ը (Յաւելումը) կը յառաջացնէ մեր գիտութիւնը այս կէտին շուրջ, յայտնապէս հաւանութեամբ նշելով վերջերս վերականգնացուած երկու ստուգարանութիւններ, որոնք արդէն տրուած էին Gesenius-ի Thesaurus-ին (Գանձարան) մէջ, 1839⁽³⁾։ Հին թարգմանութիւնները նպատակ ունին ընծայել այս հասկումին շուրջ⁽⁴⁾։ Սակայն շատերը կը համաձայնին Friedrich Delitzsch-ի յայտարարութեան հետ, որով «Das 'a'pax legomenon mekerâ Gen. 49, 5, muss etwas wie Schwert, irgend ein schneidendes Werkzeug bedeuten⁽⁵⁾», և իրապէս բոլորն ալ համաձայն են թէ համարը ակնարկութիւն մը կը պարունակէ Ծննդ. ԼԴ. 25-29-ի Տարակարծութիւնը կը ծագի երբ մէկը կը ջանայ յատկապէս սահմանել «բռնութեան գործիքներու» բնոյթը և մասնաւոր մանրամասնութիւնը Ծննդ.

(1) Պատշաճ հակիրճ համառոտութեան մը համար տես F. Zorell, *Lexicon Hebraicum et Aramaicum Veteris Testamenti* (Roma, 1955)։ Լիագոյն վիճարանութիւններ կարելի է գտնել մեկնութիւններու մէջ, մասնաւորապէս A. Dillmann, *Die Genesis* (3-րդ հրատ., Leipzig, 1886) 452-53։

(2) *Lexicon in V. T. Libros* (Leiden, 1953) 523a.

սերունդներէն մեզի կտակուած այդ փառաւոր ժառանգութիւնը կը հանդիսանայ արատասահմանի հայր լուս և իրաւ հայ պահելու առաջաւոր ազգականներէն մին։

Ուրեմն կրկնապէս նուիրական է պարտականութիւնը որ կը ծանրանայ արտերկրի հայութեան ուսին — անվթար պահպանումն ու յաջորդ սերունդներուն աւելիով իսկ փոխանցումը մեր մշակոյթի գանձերուն, տանուադն սէր և հետաքրքրութիւն արթնցնելու անոնց մօտ այդ արժէքներուն հանդէպ։ Զի անոնցմով է որ հայը բան մը արժած է անցեալին ու տակաւին կրնայ արժել այսօր։ Վերցուցէ՛ք այդ գանձերը, ու հայը արհամարհելի ոչնչութիւն մը պիտի մնայ աշխարհի հզօրներու շարքին։

ԳԵՈՐԳ ՈՒ ՃԻՆԼԻԿԻԶԵԼԸ

(Վերջ՝ 3)

(3) Առաջինը այս ստուգարանութիւններուն, պաշտպանուած E. Ullendorff-ի կողմէ *Vetus Testamentum* Ի մէջ Բ (1956) 191, անունը ամանցել կու տար արարելէն եթովպերէն makara-ն խաբել խորամանկութեամբ, բայց որքան շուտ դադրինք յենելէ հարաւային սեմականին վրայ մեր լուծումներուն համար և սկսինք պատասխաններ փնտել հիւսիս արեւմտեան սեմականին մէջ, Ս. Գրքի բանասիրական դժուարութիւններուն համար, աւելի ստոյգ և արագ պիտի ըլլայ մեր յառաջդիմութիւնը։ Ներկայ պարագային, պատասխանը կը ներկայացուի նոյնինքն Հնդգամատեանով։ Սուրբ թարգմանութիւնը, շատ մը հին և արդի թարգմանութիւններու մէջ կատարուած, ի վերջոյ հիմնուած է յունարէն ma'chaira-ի հետ ենթագրեալ կապակցութեան վրայ, nexus մը պաշտպանուած C. H. Gordon-ի կողմէ, *Hebrew Union College Annual* Ի մէջ, 26 (1955) 60։ Բայց շատ մը մեկնիչներ այս ստուգարանութիւնը կը նկատեն առ ժամայն արձակելի։

(4) Տես S. R. Driver, *The Book of Genesis* (Թրդ հրատ., London, 1913) 383։

(5) *Prologomena eines neuen Hebräisch-Aramäischen Wörterbuch zum Alten Testament* (Leipzig, 1886) 120-121; R. De Vaux-ի թարգմանութիւնը, *La Genèse* (Bible de Jérusalem; Paris, 1951), ils ont mené à bout la violence de leurs intrigues, կ'ենթադրէ killû ընթերցումը փոխան մատարական բնագրի kelê-ին և հարաւ սեմական ստուգարանութիւն մը՝ խնդրոյ առարկայ անուան։ Այս պատճառով, անընդունելի է երկու տեսակէտով։